

שבועות - החג היפה ביותר

בין שתי מגילות בתנ"ך

מאת יוסי שריד

חג השבועות הוא החג האהוב עלי. מכל חגי ישראל - זה החג שלי.

יום אחד, כאשר הייתי שר חינוך, התפרסם בשמי שאני לא סובל את חג הפורים. זה היה פרסום תמוה, כי הוא היה מקוטע, לא מנומק ומנותק מכל הקשר: מה פתאום קם שר חינוך בבוקר ודעתו לא נחה עליו, עד שהוא מודיע מה יחסו לחג זה או אחר? הפרסום נלקח מהרצאה שנתתי במסגרת "תיקון חצות" של שבועות, ומכל ההרצאה זה מה שנשאר: "שר החינוך לא אוהב את פורים". ומה שנשאר באמת היה מגוחך.

לעניין פורים נדרשתי רק כדי להבליט את חיבתי המיוחדת לשבועות, ואת שבועות קל לחבב, גם משום שהוא מסיים את ספירת העומר, ושוב אפשר להינשא, גם משום היותו "זמן מתן תורתנו" וגם חג הקציר וגם חג הביכורים, שמחות רבות אמיתיות חוברות להן יחדיו.

אבל, הסיבה העיקרית לאהבת השבועות היא המגילה השמורה לו - מגילת רות, שהיא בעיני החיבור המקראי היפה ביותר והנאצל, מקור קבוע ונובע להשראה טובה של יהדות מופלאה: לו היתה יהדותנו תמיד ברוח מגילת רות.

רות ובועז - ציור מאת ווטס

לעומתה - מגילת אסתר, השמורה לחג הפורים - היא בעייתית עד מאוד, ומאז שעמדתי על דעתי היא מקוממת אותי. אין מי שאיננו שמח בשמחת ההצלה שעמדה

ליהודים מפני תוכניות ההשמדה של המן הרשע ואין מי שאיננו שמח בנפול המן, בזכותם של מרדכי ואסתר.

"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", וכולנו מוכנים בחפץ לב להשתתף באורה ובשמחה עד עצם היום הזה. אבל יש בינינו מי שאינם מוכנים להשתתף בכל מה שקרה לאחר ההצלה הגדולה. לגמרי לא ברור מדוע כל שמחה כזאת כאילו חייבת להסתיים באיזה פוגרום קטן או גדול. מרוב "שמחה וששון" נקהלו היהודים אשר בשושן הבירה והרגו שלוש מאות איש. ואילו "שאר היהודים אשר במדינות המלך" קמו והרגו בשונאיהם - שבעים וחמישה אלף בני אדם.

אפילו הריגתם של עשרת בני המן לא נראתה לי כילד, ומאז לא שיניתי את טעמי. אמנם אינני בעד עונש מוות, אבל את תלייתו של המן עצמו הייתי מקבל איכשהו על פי חוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם: מי שזומם להכרית עם שלם, רצח עם פשוטו כמשמעו, הוא עצמו בן מוות.

המן בדורו כאייכמן בדורו. אבל הבנים של הצורר, במה הם חטאו? לתלות עשרה ילדים על עץ בכיכר העיר? ועוד לחנך על התלייה הזאת את ילדי ישראל של כל הדורות ברוח מבודחת ובעליצות רעשנים?

זה מה שקורה, כנראה, כאשר מתירים "עד דלא ידע", איבוד עשתונות לשעה, "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מסכת מגילה ז'). אני סבור שאפילו בימי "משתה ושמחה" חשוב מאוד לשמור על "עד דכן ידע", דווקא כדי להבדיל בין ארור המן לברוך מרדכי, בין טוב לרע, בין ראוי לפסול, כדי ששום אדם סביר לא יחטא ב"פורים שמח" שעה לאחר הטבח הנורא במערת המכפלה.

התמכרותי למגילת רות היא אפוא מוחלטת, וגם יחסית בהשוואה למגילת אסתר, ששתיהן מופיעות ב"סמיכות מגילות", אבל ההבדל ביניהן הוא כל ההבדל שבעולם התרבותי והרוחני שלנו. הייתי ממליץ בחום על קריאת מגילת רות בכל ימות השנה ולא דווקא בשבועות, כדי שנהיה כולנו יותר רחומים וחנונים, ונשווה לכל הליכותינו מידה רבה יותר של חן וחסד ורחמים, סובלנות ופתיחות, אהבה וחמלה.

"אל תפגעי בי לעוזבך, לשוב מאחריך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו, עמך עמי ואלוהיך אלוהי, באשר תמותי אמות ושם אקבר, כה יעשה אדוני לי וכה יוסיף כי המוות יפריד ביני ובינך".

מגילת רות, מיותר לומר, לא היתה יכולה להיכתב בימינו, כי היא סותרת ברוחה המשובבת והמרעננת את כל מה שהמסד הרבני המאובן שלנו מאמין בו ומטיף לו, בוודאי לא היתה יכולה להתקדש במעלת מגילה, שמצאו לנכון לכלול אותה בספר הספרים, בחלק "כתובים" שלו, בין שיר השירים לאיכה.

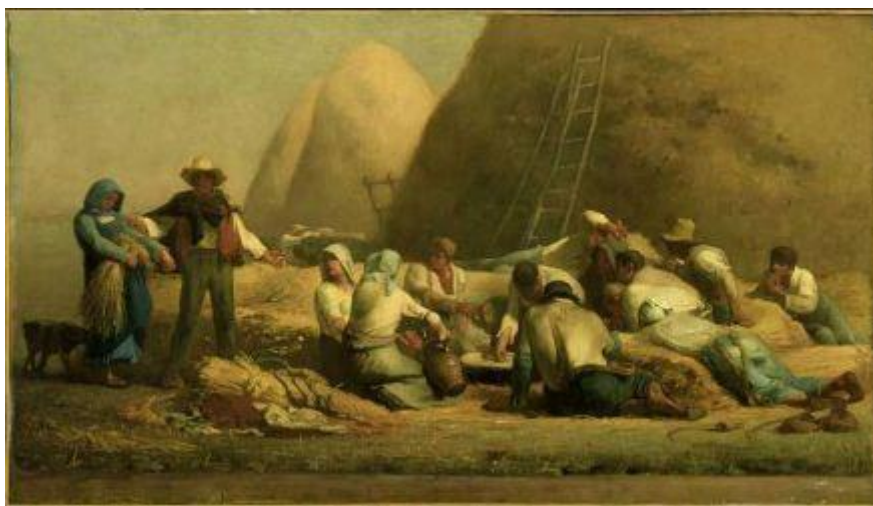
לא רק שמגילת רות נטועה יותר מכל טקסט תנ"כי אחר בנוף הארץ, בטבע ובהווי החיים שלה, היא גם הנציגה ביותר מובהקת של "היהדות הפתוחה". רות, צריך

לזכור, איננה יהודיה, היא נכרייה, מואבייה. היא הולכת אחרי חמותה משדי מואב לשדות בית לחם יהודה, לאחר כל האסונות הכבדים שפקדו את משפחתן. נעמי, החמות, מנסה בכל כוחה לשכנע את שתי כלותיה, רות וערפה, שלא ילכו איתה בשובה לביתה. ערפה משתכנעת ונשארת, רות עומדת על שלה. ורות אומרת לה, נעמי, את המשפט, שבעיני הוא כל תורת היהדות כולה על רגל אחת - היהדות האנושית שנותנת לנו תורת חיים ולא תורת מתים. וזהו המשפט: "אל תפגעי בי לעוזבך, לשוב מאחריך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין, עמך עמי ואלוהיך אלוהי, באשר תמותי אמות ושם אקבר, כה יעשה אדוני לי וכה יוסיף כי המוות יפריד ביני ובינך".

במילים פשוטות - רות קושרת את גורלה בגורל נעמי ובגורל העם היהודי. היא רוצה לחיות כאן והיא רוצה למות כאן. ומרגע שהיא מצהירה על כוונותיה המפורשות - היא שייכת, היא משלנו, מבלי לעבור הליכים של גיור לחומרה או אף לקולא. מעתה ואילך, היא בת לעם היהודי, והיא יכולה בלי בעיות להינשא לבועז, שהוא בן למשפחה הכי מיוחסת בבית לחם. וצריך לשים לב למה שאומר לה בועז כבר בפגישתם הראשונה בשדה: "הוגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ולתכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום. ישלם אדוני פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם אדוני אלוהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו".

הצעתי היא שהצהרת רות המואבייה תוכר על ידי משרדו, וכל מי שיבוא ויודיע - באשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין וגו' - יוכל להישאר איתנו ולבוא בקהלנו.

זה מה שאומר בועז, ולא זה בדיוק מה שאומרים היום למי שהיטיב עם חמותו או עם כל בן משפחה יהודי אחר, והלך אל עם אשר לא ידע. עושים לו צרות, מוציאים לו את הנשמה, בודקים לו בציציות, ולעתים קרובות אף מגרשים אותו מכאן. רק לפני שבוע חיתנתי זוג, שלא יכול היה להינשא משום שהיא גויה, הולנדית, ובחיר ליבה הוא בחור ישראלי, וכל מאמציהם המשותפים להתקבל על ידי רבנינו לא עלו יפה, עלו מכוער. הבחורה באה ממשפחה שיש לה יחס מיוחד וקשרים מיוחדים ליהדות ולישראלים, את היחס הזה היא הוכיחה הלכה למעשה שנים ארוכות, אבל כל זה לא עזר, השיבו את פניהם ריקם. משפחת הכלה באה כולה מהולנד, ואני לא ידעתי את נפשי מרוב בושה ומבוכה, והייתי צריך, מתחת לחופה, להשמיע באוזניהם דברי התנצלות ובקשת סליחה.

רות ובוועז - ציור מאת מילט

יש לי הצעה לשר הפנים החדש: הצעתי היא שהצהרת רות המואבייה תוכר על ידי משרדו, וכל מי שיבוא ויודיע - באשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין וגו' - יוכל להישאר איתנו ולבוא בקהלנו. אין לי ספק שהוא יטה אוזן קשבת להצעה הזאת ויחבב אותה על פקידיו כפי שהיא חביבה עלינו.

ואם בכל זה אין התפעלות והתפעמות, כי אז באה מגילת רות וחותרת במגילת יוחסין. לרות ולבוועז נולד בן ושמו עובד, והוא אבי ישי, אבי דוד. כלומר, רות המואבייה, הגיורת הזאת שמרחוק באה, דווקא היא נבחרה להיות הסבתא הגדולה של דוד המלך, שכונן את בית דוד, שהוא הבית של כולנו. ככה ייעשה לאישה שהמסורת היפה שלנו רוצה ביקרה.

כלום לא יכלה המסורת לבחור יהודיה כשרה לשמש כסבתו של דוד? יכלה גם יכלה. ובכל זאת החליטה אחרת. כנראה משום שביקשה למסור לנו, לנו ולדורותינו, מסר מאוד חשוב בעיניה.

הערת המערכת: השמטנו מעט שמות של אישים פוליטיים או השתייכות מפלגתית שלהם, על פי העיקרון של האתר שלא לזהות עצמו עם שום מפלגה ספציפית.

מאי 2004